

Llywodraeth Cymru

Dynodi Ardaloedd Rhanbarthol ar gyfer y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol

Crynodeb Gweithredol

Adroddiad gan Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio Prifysgol Caerdydd

Dyddiad cyhoeddi: Awst 2017

Paratowyd yr ymchwil hon ar gyfer Llywodraeth Cymru gan:

Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio Prifysgol Caerdydd, Rhodfa'r Brenin Edward VII
Caerdydd, CF10 3WA

E-bost: planning.directorate@llyw.cymru

Gwefan y Gyfarwyddiaeth Gynllunio: www.llyw.cymru/cynllunio

Dynodi Ardaloedd Rhanbarthol ar gyfer y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol

Crynodeb Gweithredol

Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio

Prifysgol Caerdydd

Mehefin 2017

Awduron:

Brian Webb, Neil Harris, Crispin Cooper, Ian Harvey, ac Adrian Healy

Cynorthwydd Ymchwil:

Nia Rees

Anfonwch unrhyw ymholiadau am y crynodeb gweithredol hwn at:

Dr. Brian Webb

Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio

Prifysgol Caerdydd

Rhodfa'r Brenin Edward VII

Caerdydd, CF10 3WA

WebbB1@caerdydd.ac.uk

Dynodi Ardaloedd Rhanbarthol ar gyfer y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol

Crynodeb

Nod y prosiect ymchwil hwn oedd profi priodoldeb y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (FfDC) i nodi rhanbarthau ledled Cymru at y diben o ddarparu a) cyd-destun ar gyfer seilwaith, twf a phrosiectau cenedlaethol a b) fframwaith ar gyfer penderfyniadau cynllunio a llunio cynlluniau o fewn y rhanbarthau hynny, ac i archwilio dewisiadau amgen posibl.

Nodwyd y pedwar amcan ymchwil rhyng-gysylltiedig canlynol:

1. Asesu priodoldeb y dull a ddatblygwyd i nodi Ardaloedd Cynllunio Strategol (ACS) yng Nghymru ar gyfer nodi ffiniau rhanbarthol y FfDC a'u haddasu fel y bo'n briodol.
2. Cael mewnbwn gan randdeiliaid ar y themâu a'r data i'w defnyddio i nodi ffiniau rhanbarthol y FfDC a phriodoldeb cyfoes rhanbarthau Cynllun Gofodol Cymru (CGC).
3. Defnyddio'r dull a ddatblygwyd drwy Rannau (1) a (2) i nodi ardaloedd rhanbarthol FfDC nodedig yng nghyd-destun saith Nod Llesiant Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
4. Archwilio dilysrwydd y rhanbarthau CGC mewn perthynas â'r ffiniau rhanbarthol FfDC a nodwyd.

Mae'r canfyddiadau ymchwil yn nodi:

- Y dyhead ymysg y mwyafrif o randdeiliaid am gydran ranbarthol o fewn y FfDC a'r angen i nodi rhanbarthau drwy ddull gweithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth, gyda phwyslais penodol ar gysylltiadau swyddogaethol.
- Yr angen i ystyried rôl Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wrth ddatblygu rhanbarthau ar gyfer y FfDC yn ogystal â ffactorau sefydliadol ehangach.
- Y ffyrdd y gallai ffiniau rhanbarthol wahaniaethu yn dibynnu ar y pwysigrwydd a roddir ar nodweddion gwahanol.
- Argymhelliaid i 4 rhanbarth gael eu cynnwys yn y FfDC, sef Gogledd Cymru, Dwyrain Canolbarth Cymru, De-orllewin Cymru a De-ddwyrain Cymru.

Pam y cynhaliwyd yr ymchwil hwn?

Mae Deddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn rhoi gofyniad statudol ar Weinidogion Cymru i lunio a diweddarau Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (FfDC). Er nad oes unrhyw benderfyniadau wedi'u gwneud ar yr hyn y bydd y FfDC yn ei gynnwys nac amrywiaeth a chwmpas ei bolisiau, gallai gyflawni nifer o rolau, gan gynnwys gosod blaenoriaethau defnydd tir Llywodraeth Cymru a darparu fframwaith defnydd tir cenedlaethol ar gyfer Cynlluniau Datblygu Strategol a Lleol.

Datblygwyd Cynllun Gofodol Cymru (CGC), rhagflaenydd i'r fframwaith sy'n mynd i'r afael â materion cenedlaethol a rhanbarthol tebyg, ar ddechrau'r 2000au, ac fe'i diweddarwyd ddiwethaf yn 2008 ar sail cynllunio cenedlaethol, hirdymor. Roedd CGC yn cynnwys pwyslais cryf ar ardaloedd is-enedlaethol yng Nghymru ac felly mae'n debygol y ceir trafodaeth ar rôl rhanbarthau yn y FfDC.

Byddai felly yn ddoeth ymchwilio i'r posibilrwydd o gwmpas rhanbarthol i'r FfDC, a phroblemau cysylltiedig, er mwyn fframio ymgynghoriad ac arferion polisi'r dyfodol. Mae math y cynnwys rhanbarthol hefyd yn dod yn bwysig, yn amrywio o drosolwg strategol i sylw rhanbarthol manylach.

Rhaid hefyd fynd i'r afael â rôl Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn rhan o ddatblygiad y FfDC. Felly, roedd angen deall sut gallai'r diffiniad o ranbarthau a'u rolau yn y FfDC fynd i'r afael â'r saith Nod Llesiant a gweithio tuag at eu cyflawni.

Safbwynt rhanddeiliaid

Roedd yr ymchwil yn cynnwys arolwg ar-lein o randdeiliaid. Helpodd yr arolwg i ddiffinio'r egwyddorion a ddefnyddiwyd i lywio'r broses ddiweddarach o gasglu a dadansoddi data, a'r ystyriaethau cysyniadol a lywiodd y gwaith o nodi ardaloedd rhanbarthol posibl.

Roedd y mwyafrif helaeth o randdeiliaid yn cefnogi cynnwys ardaloedd rhanbarthol yn y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol. Roedd mwyafrif clir hefyd yn cefnogi nodi ardaloedd rhanbarthol yn y FfDC ar gyfer pob rhan o Gymru yn hytrach na dim ond rhannau o'r wlad.

Roedd y mwyafrif o randdeiliaid yn cefnogi nodi ardaloedd rhanbarthol yn seiliedig ar berthnasau swyddogaethol rhwng lleoedd. Gwnaeth y rhanddeiliaid hefyd gydnabod pwysigrwydd diwylliannau a hunaniaethau o ran diffinio ardaloedd rhanbarthol. Cyfleodd y rhanddeiliaid safbwyntiau cymysg ar rôl ffiniau gweinyddol o ran diffinio ardaloedd rhanbarthol. Ni ystyriwyd nodweddion ffisegol yn sail gadarn ar gyfer nodi ardaloedd rhanbarthol. Nododd rhanddeiliaid farchnadoedd - yn arbennig marchnadoedd llafur a thai - a hygyrchedd a chysylltedd fel perthnasau swyddogaethol allweddol ar gyfer diffinio ardaloedd rhanbarthol.

Mynegodd y mwyafrif o'r cyfranogwyr ffafriaeth i ffiniau cyffredinol a dangosol dros unrhyw ardaloedd rhanbarthol a nodwyd yn y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol. Roedd y mwyafrif hefyd yn cefnogi'r posibilrwydd o leoli lleoedd mewn mwy nag un ardal ranbarthol. Roedd cyfran debyg o randdeiliaid hefyd yn cefnogi'r syniad o ymestyn ardaloedd rhanbarthol i mewn i Loegr lle bo hynny'n swyddogaethol briodol.

Nododd rhanddeiliaid gyfres o ddehongliadau o'r meini prawf y gellid eu defnyddio i ddiffinio cynnwys y FfDC mewn perthynas ag ardaloedd rhanbarthol. Mae'n bwysig bod yn glir ynghylch yr hyn sy'n pennu p'un a ddelir â rhywbeth yn rhan o ardal ranbarthol o fewn y FfDC.

Yn gyffredinol, ym marn y rhanddeiliaid, rôl ardaloedd rhanbarthol y FfDC yw darparu fframwaith ar gyfer haenau eraill o gynllunio - Cynlluniau Datblygu Strategol a Chynlluniau Datblygu Lleol - a gwneud penderfyniadau ynghylch Datblygiadau o Bwys Cenedlaethol. Dadleuodd rhanddeiliaid y dylai unrhyw ardaloedd rhanbarthol a nodir yn y FfDC gael eu halinio'n glir ag Ardaloedd Cynllunio Strategol a nodwyd yn y gwaith o baratoi Cynlluniau Datblygu Strategol.

Nodwyd tai, manwerthu a datblygu masnachol, diogelu tirwedd, gwastraff a'r amgylchedd gan randdeiliaid fel materion 'pwysig iawn' y bydd angen mynd i'r afael â hwy ar gyfer ardal ranbarthol yn y FfDC. Gwnaethant hefyd awgrymu bod rhanbarthau yn cael eu llywio gan, ond heb ddilyn, yr ardaloedd a ddiffinnir yng Nghynllun Gofodol Cymru.

Diffinio Rhanbarth

Gan edrych ar ymchwil flaenorol a'r sylwadau a gafwyd drwy'r ymgynghoriad ar-lein, datblygwyd a gwerthuswyd addasrwydd rhestr o setiau data posibl yn seiliedig ar amcanion y prosiect, a chawsant eu priodoli'n fras i bob un o'r saith Nod Llesiant. I gyd, dewiswyd 54 o ddangosyddion ar draws yr holl Nodau Llesiant. Cafodd pob dangosydd ei bwysoli'n oddrychol yn seiliedig ar yr arolwg ac ystyriaethau eraill a gymerwyd o sgysiau gyda Llywodraeth Cymru ac ymysg y tîm ymchwil.

Yna, cynhaliwyd proses 'ranbartholi', enw ar gyfer set o dechnegau ystadegol ar gyfer diffinio ardaloedd mewn set ddata ofodol sydd (1) yn gyfagos yn ofodol, (2) mor debyg â phosibl yn fewnol mewn perthynas â'r data a fesurwyd. Defnyddiwyd y broses hon ar gyfer rhanbarthau clwstwr â nodweddion tebyg, a'i chategoreiddio dan bob Nod Llesiant. Yna cafodd y canlyniadau eu mapio i

nodi ardaloedd rhanbarthol ar sail y Nod Llesiant, gan dynnu sylw at y gwahaniaethau a all godi mewn diffiniad rhanbarthol.

Er mwyn pennu'r ffiniau rhanbarthol arfaethedig unigol terfynol, cafodd canlyniadau pob thema Llesiant eu cyfuno a'u pwysoli (gweler Ffigur 1). Roedd y pwysoliadau'n seiliedig ar feysydd o bwys a nodwyd gan gyfranogwyr yr ymgynghoriad ar-lein a thrwy drafodaeth ehangach o fewn y tîm ymchwil.

Wrth bennu'r ffiniau arfaethedig terfynol, ystyriwyd ffactorau ychwanegol, yn arbennig rhwydweithiau seilwaith cyfredol (ffyrdd, rheilffyrdd, meysydd awyr), patrymau cymudo, a strwythurau sefydliadol cyfredol (fel Bargeinion Dinesig). At hynny, gallai natur statudol y FfDC ei gwneud yn ofynnol i ffiniau rhanbarthol alinio â ffiniau Awdurdodau Unedol presennol yn ogystal â sicrhau cydbwysedd rhwng ardaloedd is-ranbarthol gwahanol yng nghyfansoddiad yr ardaloedd rhanbarthol at ddibenion tegwch. Felly, er gwaethaf dymuniad cyffredinol y rhanddeiliaid i ffiniau rhanbarthol fod yn ddangosol, mae Awdurdodau Unedol wedi'u categorio yn y rhanbarthau arfaethedig canlynol (Tabl 1):

Tabl 1: Rhanbarthau arfaethedig fesul Awdurdod Unedol

Gogledd Cymru Ynys Môn Gwynedd Conwy Sir Ddinbych Sir y Fflint Wrecsam	Dwyrain Canolbarth Cymru Powys
De-orllewin Cymru Ceredigion Sir Benfro Sir Gaerfyrddin Abertawe Castell-nedd Port Talbot	De-ddwyrain Cymru Pen-y-Bont ar Ogwr Bro Morgannwg Caerdydd Rhondda Cynon Taf Caerffili Blaenau Gwent Torfaen Sir Fynwy Casnewydd Merthyr Tudful

Y berthynas â Chynllun Gofodol Cymru

Nododd Cynllun Gofodol Cymru (CGC) chwe rhanbarth yng Nghymru. Fe'i cyhoeddwyd 13 blynedd yn ôl, yn 2004, ac fe'i diwygiwyd yn 2008. Mae'r ymchwil hwn bellach yn awgrymu bod rhanbarthau mwy o faint yng Nghymru o bosibl yn fwy priodol o ganlyniad i drawsnewidiad ehangach strwythur gofodol y wlad ynghyd ag amrywiaeth o newidiadau sefydliadol, megis cyflwyno Bargeinion Dinesig, y cyfle i nodi Ardaloedd Cynllunio Strategol, a'r Papur Gwyn ar Ddiwygio Llywodraeth Leol. Fodd bynnag, pan nodir is-ranbarthau drwy'r broses ranbartholi, ceir rhywfaint o debygrwydd rhwng y ffiniau CGC blaenorol a'r daearyddiaethau is-ranbarthol allweddol a nodir yn yr ymchwil.

Ffigur 1: Rhanbarthau Arfaethedig i'w Cynnwys yn y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol

